

MİLEL VE NİHAL

inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi

ISSN: 1304-5482

SOSYOLOJİ VE İSLAM

Cilt/Volume: 9 Sayı/Number: 3
Eylül – Aralık / September – December 2012

MİLEL VE NİHAL

inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi

Cilt/Volume 9 Sayı/Number: 3 Eylül – Aralık / September–December 2012

ISSN: 1304-5482

Bu dergi uluslararası EBSCO HOST Research Databases veri indeksi ve TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri Tabanı tarafından taranmaktadır.

Sahibi / Owner

Milel ve Nihal Eğitim, Kültür ve Düşünce Platformu Derneği adına Şinasi Gündüz

Yazı İşleri Sorumlusu / Legal Representative

Yasin Aktay

Editör / Editor

Şinasi Gündüz

Editör Yrd. / Co-Editor

Cengiz Batuk

Hakan Olgun

Sayı Editörü / Editor of Issue

Faruk Karaarslan

Yayın Kurulu/ Editorial Board*

Alpaslan Açıkgenç, Ayaz Akkoyun, Yasin Aktay, Mahmut Aydın,

Cengiz Batuk, Şinasi Gündüz, İbrahim Kayan, Hakan Olgun,

Necdet Subaşı, Burhanettin Tatar

Danışma Kurulu/Advisory Board*

Baki Adam (Prof. Dr., AÜ); Mohd. Mumtaz Ali (Prof. International Islamic U. Malezya); Adnan Aslan (Prof.Dr., Süleyman Şah Ü.); Kemal Ataman (Doç.Dr., Uludağ Ü.); Mehmet Akif Aydın (Prof. Dr., Marmara Ü.); Yılmaz Can (Prof. Dr., OMÜ); Ahmet Çakır (Doç. Dr., OMÜ); Mehmet Çelik (Prof. Dr., Celal Bayar Ü.); Waleck S. Dalpour (Prof. University of Maine at Farmington); İsmail Engin (Dr., Berlin); Cemalettin Erdemci (Prof.Dr. YYÜ); Tahsin Görgün (Prof.Dr., 29 Mayıs Ü.) Ahmet Güç (Prof.Dr., Uludağ Ü.); Recep Gün (Y.Doç. Dr., OMÜ); Ö. Faruk Harman (Prof.Dr., Mar.Ü.); Erica C.D. Hunter (Dr., Cambridge U.); Mehmet Katar (Prof. Dr., A.Ü.); Mahmut Kaya (Prof. Dr., İ.Ü.); Sadık Kılıç (Prof.Dr., Atatürk Ü.); Şevket Kotan (Y.Doç.Dr., İ.Ü.); İlhan Kutluer (Prof.Dr., Mar. Ü.); George F. McLean (Prof. Catholic Univ., Washington DC); Ahmet Yaşar Ocak (Prof. Dr., Hacettepe Ü.); Jon Oplinger (Prof. University of Maine at Farmington); Ömer Özsoy (Prof.Dr., Frankfurt U.); Rosalie Helena de Souza Pereira (Mestre em Filofia-USP; UNICAMP Brasil); Ekrem Sarıçuoğlu (Prof.Dr., SDÜ); Hüseyin Sarıoğlu (Prof.Dr., İÜ); Bobby S. Sayyid (Dr. Leeds U.); Mustafa Sinanoğlu (Prof.Dr., 29 Mayıs Ü.); Mahfuz Söylemez (Prof.Dr. İÜ); Necdet Subaşı (Y.Doç.Dr., DİB); Bülent Şenay (Doç.Dr., UÜ); İsmail Taşpınar (Doç.Dr. Mar.Ü.); C. Sadık Yaran (Prof.Dr., OMÜ); Ali Murat Yel (Doç.Dr., Fatih Ü.); Hüseyin Yılmaz (Doç.Dr., YYÜ); Ali İhsan Yitik (Prof. Dr., DEÜ)

* Soyadına göre alfabetik sıra / In alphabetical order

Baskı / Publication

Ladin Ofset - İstanbul, Mart 2014

2.Mat. Sit. 3 NB 15 Topkapı İstanbul / İsmail Tüz 0212 501 24 18

Yönetim Yeri / Administration Place

Milel ve Nihal Eğitim, Kültür ve Düşünce Platformu Derneği

Fevzipaşa Cad. Şehit Mehmet Sarper Alus Sok. No: 4/5, K.: 3, Tel: (0212) 533 97 31 Fatih/İstanbul

www.milelvenihal.org / www.dinlertarihi.com e-posta: milelnihal@gmail.com

Milel ve Nihal yılda üç sayı olarak dört ayda bir yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir.

Milel ve Nihal'de yayımlanan yazıların bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir. Yayımlanan yazıların bütün yayın hakları *Milel ve Nihal*'e ait olup, yayınının izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz ve elektronik ortama taşınamaz.

Yazıların yayımlanıp yayımlanmamasından yayın kurulu sorumludur.

bu sayıda / contents

5-6 | Editörden / From Editor

Makaleler / Articles

7-31 | İbrahim KESKİN
Sosyal Bilimler Bağlamında İslam Sosyolojisinin
İmkânı: Paradigmatik Bir Sorgulama
The Possibility of the Sociology of Islam in the Context
of Social Sciences: A Paradigmatic Inquiry

33-48 | Kadir CANATAN
Bir Yöntem Arayışı
Olarak İslam Sosyolojisi
The Sociology of Islam in a Search for a Method

49-74 | Mehmet BİREKUL
Bilginin Toplumsal İnşası: Bir Sosyal Gerçeklik İnşası
Olarak Bilginin İslamileştirilmesi'ni Yeniden Düşünmek
The Social Construction of Knowledge: Rethinking the
Islamization of Knowledge as a Social Construction of
Reality

75-99 | Murat KAYACAN
Sosyoloji ve Kur'an'ın Ortak İlgi Alanı: Toplumsal Değişim
ve Çöküş Yasaları
The Common Interest of Sociology and Quran:
The Theories of Social Change and Corruption

101-135 | Yasin AKTAY
İlahiyat Sosyolojisi: Bir Sosyal Değişim Dinamiği Olarak
İlahiyat Sorunu
The Sociology of Theology Faculties /İlahiyat:
the Problem of Theology/İlahiyat as a Dynamic of
Change

137-156 | Celaleddin ÇELİK
İslam Şehri'nden Şehir İslamı'na: Tarihsel Tecrübeden
Sosyolojik Pratiğe Şehrin Medeniyet Kodları
From "the Urban of Islam" to "Urbanized Islam":
the Codes of Civilization in the City from the Point
of Historical Experience and Sociological Practise

157-175 | Ferhad TEKİN
Sınırlar, Bölgesel Kimlikler ve Ümmet Tasavvuru
Borders, Territorial Identities
and Imagination of the Ummah

Kitap Tanıtımı ve Tenkitler / Reviews

177-185 | Ziyaüddin Serdar, *İslam, Bilim ve Kültürel İlişkiler*

185-193 | Yasin Aktay, *Türk Sosyoloji Tarihine Eleştirel Bir Katkı*

193-199 | Said Halim Paşa, *Buhranlarımız*

Milel ve Nihal Geleneğinden / Traditions of Milel & Nihal

201-215 | Halil Halid Efendi ve
İslam ile Nasrâniyet'in Münasebât-I Aslıyesi
Bilal PATACI

Editörden

Avrupa'nın on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda yaşadığı tarihsel tecrübenin ürünü olan sosyoloji anlayışının başka toplumların problemlerini ne düzeyde kuşatabileceği, sosyal bilimciler açısından tartışıla gelmiştir. Din bilimleri açısından bu tartışma başka bir mahiyettedir. Seküler bir insan ve evren tasavvurunu benimsemiş olan bir alanın din topluluklarını nasıl anlamlandırması gerektiği beraberinde bir dizi soru getirmektedir. İslam açısından bakıldığında bu sorulara cevap arama girişiminde bazı tartışma öbekleri oluşmuştur. İslam sosyolojisi, bilginin İslamleştirilmesi, fıkıh ve sosyolojinin ilişki biçimleri, fıkıhın sosyolojinin yerine ikame edilmesi bu tartışma öbeklerindedir. Bu tartışma öbeklerine rağmen modern bilgi üretme sistemleri (özelde sosyoloji) ile vahye dayalı bilgi sistemlerinin; düşünce dünyasında, gündelik hayatta, fikhî problemlerde, birbirlerine transformasyonunda, karşılaşmaları hâlen yeterince sorgulanmış değildir. Bu tartışmalara bir açılım sağlamak adına Milel ve Nihal'in bu sayıdaki dosya başlığı *Sosyoloji ve İslam* olarak belirlenmiştir.

Dosyada İbrahim Keskin "*Sosyal Bilimler Bağlamında İslam Sosyolojisinin İmkânı: Paradigmatik Bir Sorgulama*" başlıklı makalesinde İslam Sosyolojisi'nin imkânını tartışmakta ve paradigmatik açıdan

İslam Sosyoloji alanının ne tür sıkıntılara yol açtığını sorgulamaktadır. Bu yazıya paralel olarak Kadir Canatan *“Bir Yöntem Arayışı Olarak İslam Sosyolojisi”* adlı makalesi ile yöntembilimsel bir soruşturma yapmaktadır. Mehmet Birekul *“Bilginin Toplumsal İnşası: Bir Sosyal Gerçeklik İnşası Olarak Bilginin İslamlaştırılması’ni Yeniden Düşünmek”* başlıklı makalesi ile bir dönem yoğun bir şekilde tartışılan, fakat açılmanması konusunda belirli sıkıntılar yaşanan *“bilginin İslamlaştırılması”* tartışmalarına yeni bir boyuttan yaklaşmaktadır. Kuran’ın ve sosyolojinin ortak ilgi alanlarından olan toplumsal dönüşümü konu edinen Murat Kayacan *“Sosyoloji ve Kuran’ın Ortak İlgi Alanı: Toplumsal Değişim ve Çöküş Yasaları”* adlı makalesi ile dosyaya katkı sağlarken, Yasin Aktay ise *“İlahiyat Sosyolojisi: Bir Sosyal Değişim Dinamiği Olarak İlahiyat Sorunu”* başlıklı makalesi ile yeni bir tartışma alanının çerçevesini çizmektedir. Sosyal değişimin en somut tezahürleri olan kentleşme ile İslam ilişkisini sorgulayan Celalettin Çelik *“İslam Şehrinden, Şehir İslam’ına”* adlı makalesi ile şehirleşme ve dindarlık ilişkisini sorun-sallaştırmaktadır. Dosyanın son makalesi Ferhat Tekin’in *“Sınırlar, Bölgesel Kimlikler ve Ümmet Tasavvuru”* adlı makalesi, modern bir olgu olan sınır ve bölgesel kimlik nosyonu ile ümmet tasavvurunun hangi düzeylerde karşılaştığını konu edinmektedir. Makale çalışmalarının yanı sıra bu sayıda alana katkı sunabilecek üç adet kitap değerlendirmesine yer verilmiştir. Metin Eken, Zeki Saka, Yasemin Civelek’e ait olan bu değerlendirme yazıları alanın bazı temel eserlerini tanıtması ve tartışması açısından önem ifa etmektedir.

Editör